

زوم

چرا کتاب «فرجام یک دشمنی» اثر مهمی است

جامع و کامل درباره یک دشمنی دیرینه

اسماعیل بنده خدا

نویسنده

نبود یک مسیر روشن برای معرفی و نقد صحیح و سریع کتاب و ارائه درست آن از طرف خیرگان اهل کتاب به سمت مخاطبان و خوانندگان، سبب می شود که بسیاری از کتاب های ناب و درجه یک، در محاق بی توجهی و گمنامی بمانند و در نقطه مقابل، بسیاری از کتاب های سطح پایین و کم ثمر و بی هنر، در اوج توجه و فروش باشند و اکثر آشنایانی بعد از مطالعه به دنبال داشته باشند. وضعیتی که هم اکنون متأسفانه بازار کتاب کشور ما بدان مبتلاست و مخاطبان از آن رنج می برند. بماند که همین وضعیت، خود معلول پایین بودن سرانه مطالعه در کشور است. به عبارت بهتر، کم کتاب خواندن ما، هم علت «نبود مسیر نقد درست» است و هم معلول آن. یک سیکل معیوب و زیان آور. نمونه عینی عرایض من، همین کتابی است که با معرفی آن در خدمت شما هستیم. کتاب «فرجام یک دشمنی: بنی امیه و بنی هاشم». کتابی بسیار مدون و به گزین، از تاریخ یک دشمنی بزرگ و تأثیرگذار بین خاندان بنی هاشم و خاندان بنی امیه. کتابی که خود بنده که کمابیش در فضای کتاب و کتابخوانی زندگی می کنم، حتی از وجود آن هم بی خبر بودم، چه رسد به یک آشنایی اولیه و محدود. با وجود اینکه این کتاب از نشر معروف و کاردرستی چون نشر «هرمس» چاپ شده، اما متأسفانه کاملاً ناشناخته باقی مانده و توجهی به آن نشده است. حتی من وقتی صفحه مجازی نشر هرمس را می گشتم، پس از جست و جوی زیاد در اواخر صفحه مجازی، پست کتاب را یافتم و انگار خود نشر هم توجه چندانی به معرفی هر چه بهتر کتاب نداشته است، چه رسد به سایر رسانه های مجازی و مکتوب. علی ایحال، با اینکه مخاطب کتاب «فرجام یک دشمنی» مخاطب عمومی نیست و یک کتاب نسبتاً تخصصی درباره تاریخ اسلام و حتی قبل از اسلام است، اما برای مخاطب ویژه خود اعم از پژوهشگران تاریخ اسلام یا علاقه مندان به تاریخ اسلام و زندگی پیامبر اکرم و ائمه معصومین (ع)، یکی از بهترین کتاب های بازار است.

یک پیشنهاد خوب

بالتر عرض کردم که این کتاب، یک کتاب مدون و به گزین است؛ چرا؟ چون درباره موضوع مشخص خود، یعنی تاریخچه دشمنی بنی هاشم و بنی امیه، تمام منابع را جست و جو بررسی کرده و هر آنچه لازم بوده را در یکجا به صورت تدوین شده و به ترتیب زمانی گردآوری کرده است. به نحوی

سنت است و تفکر سنی بر کتابش حاکم است. برای همین هم در بعضی موارد اختلافی، بنا را بر اعتقادات سنی گذاشته و همان دیدگاه ها را مبنای استدلال خود قرار داده است. دیدگاه هایی که ممکن است از نظر شیعیان مورد قبول نباشد. مترجم کتاب، آقای سید عباس بیدگلی در ابتدای کتاب گفته است که از این تفاوت دیدگاه ها غافل نبوده است اما چون این کتاب، کتاب کلامی و اعتقادی نیست، در پاورقی ها به این موارد اختلافی نپرداخته است. به نظر من، این دلیل، دلیل درستی برای عدم توضیح موارد اختلافی نیست. حتی یک توضیح کوتاه در پاورقی ها، به شفاف تر شدن ماجرا و روشن تر شدن دید مخاطب اثر زیادی می گذارد و منافاتی هم با کلامی و اعتقادی نبودن کتاب ندارد. ممکن است مخاطب ایرانی شیعه ای که کتاب را می خواند، آشنایی کمتری با مبنای مذهب اهل سنت داشته باشد و عدم توضیح مترجم، موجب جهت دهی ناخواسته ذهن او شود. به عنوان مثال در قضیه معروف «سُدُّ الْأَبْوَابِ» که درباره دستور قدسی پیامبر به بستن تمام درها به مسجد النبی بجز در خانه امام علی (ع) و حضرت زهرا (س) است، واز اقوال و حدیث های معتبر و متواتر اسلام است و شیعیان و اکثریت قریب به اتفاق اهل سنت به آن معترفند، آقای مقریزی متأسفانه روایت جعلی بعضی از اهل سنت و بکریه را در کتاب آورده و حدیثی را نقل کرده است مبنی بر اینکه پیامبر به بستن تمام درها بجز در خانه ابوبکر دستور داده است! در این مثال و چند مثال دیگر اینچنینی در کتاب، بهتر بود که مترجم محترم در پاورقی توضیح کوتاهی درباره جعلی بودن این روایت می داد تا مطلب، برای خوانندگانی که آگاهی کمتری نسبت به تاریخ اسلام دارند، روشن می شد. این توضیحات، قطعاً تعارضی با روح حاکم بر کتاب به عنوان یک کتاب تاریخی و غیرکلامی ندارد. امیدواریم نشر هرمس و مترجم، در چاپ های آتی این کتاب، چنین ویرایشی را بر کتاب اعمال کنند. ناگفته نماند که ترجمه کتاب، یک ترجمه روان و بدون دست انداز است و این خود به فهم هر چه بهتر مفاهیم کتاب کمک زیادی کرده است. فارغ از این نقد کوچک بحث تفاوت دیدگاه شیعه و سنی، کتاب «فرجام یک دشمنی» کتابی بسیار جامع، مدون، مرتب، متمرکز، پر بار و پژوهشگرانه درباره موضوع دشمنی دیرینه بنی هاشم و بنی امیه و تأثیر شگرف این دشمنی بر وقایع تاریخ اسلام است که بسیار سراسر است و بدون اضافه گویی و پیچ و خم های غیر لازم، مخاطب را به منظور خود می رساند و به سواد تاریخی او اضافه می کند.

مقدمات و اسباب نظری و تئوری خلافت، چه اخلاقی و چه دینی و اعتقادی را کنار می گذارد و به علل عملی و ظاهری این موضوع می پردازد. یکی از نقدهایی که به این کتاب وارد است و در مطالعه این کتاب همواره باید مورد توجه خواننده باشد، این است که مقریزی، از عالمان اهل

تسلط آنها بر حکومت را به صورت یک موضوع مشخص طرح کرده و به اسباب ظاهری و تاریخی این مسأله پرداخته است. این کتاب کم حجم با نام اصلی «النزاع والتخاصم فی مابین بنی امیه و بنی هاشم»، در میان تألیفات قدما در این موضوع یگانه است. مقریزی دخالت

که خواننده با مطالعه کتاب، تقریباً تمام آن چیزی را که مرتبط با موضوع است، متوجه می شود. ساده و سراسر است بودن کتاب، صفت متمایز آن محسوب می شود. ذکر این نکته لازم است که خواننده اگر مطالعات و معلومات قبلی درباره تاریخ اسلام نداشته باشد، میزان بهره مندی اش از این کتاب پایین خواهد بود. نویسنده کتاب، تقی الدین احمد بن علی مقریزی، حدود ۷۰۰ سال پیش در قاهره چشم به جهان گشود و گفته های تاریخی حاکی از آن است که قریب به ۲۰۰ عنوان کتاب نوشته است که اکثر آنها درباره تاریخ است. حدود ۳۰ عنوان از کتاب های او را امروزه مشخصاً می شناسیم. او در میان تاریخ نویسان قدیمی تنها مورخی است که مسأله غلبه بنی امیه بر بنی هاشم و

این کتاب، یک کتاب مدون و به گزین است؛ چرا؟ چون درباره موضوع مشخص خود، یعنی تاریخچه دشمنی بنی هاشم و بنی امیه، تمام منابع را جست و جو و بررسی کرده و هر آنچه لازم بوده را در یکجا به صورت تدوین شده و به ترتیب زمانی گردآوری کرده است

